

NASTI
MISTRZOWIE

NASI
MISTRZOWIE

INSTYTUT ARCHEOLOGII UR

Redaktor

Małgorzata Rybicka

Magdalena Rzuček

Recenzent

Jolanta Małecką-Kukawka

Opracowanie graficzne i redakcja techniczna

Piotr Wiśłocki

Zdjęcia

Archiwum Instytutu Archeologii UR

© Copyright by Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego

© Copyright by Zimowit

Rzeszów 2016

ISBN 978-83-65627-03-2

Wydawnictwo dofinansowane przez

SPIS TREŚCI

Od redakcji.....	7
Jan Chochorowski <i>Godfryd Ossowski (1835–1897) – niespokojny duch XIX-wiecznej archeologii</i>	9
Stefan Karol Kozłowski <i>Nasi Mistrzowie, Mistrzowie naszych Mistrzów, Mistrzowie Mistrzów naszych Mistrzów</i>	59
Andrzej Prinke <i>Profesor Józef Kostrzewski: suplement do biografii</i>	72
Tadeusz Malinowski <i>Moje wspomnienia o profesorze Józefie Kostrzewskim</i>	125
Bolesław Ginter <i>Mój Mistrz – Profesor Stefan Krukowski</i>	138
Magdalena Mączyńska <i>Profesor Kazimierz Godłowski. W kręgu badaczy okresu rzymskiego – „my wszyscy z Niego”</i>	149
Michał Parczewski <i>Kazimierz Godłowski jako badacz etnogenezy Słowian</i>	161
Jan Chochorowski <i>Profesor Marek Gedl – (mój) i nasz Mistrz nad Mistrzami</i>	176
Józef Bednarczyk, Aleksander Kośko, Barbara Stolpiak, Marzena Szmyt <i>Profesor Aleksandra Cofta-Broniewska – badaczka najdawniejszej przeszłości Kujaw (1926–2013). Szkic do portretu</i>	203
Bogusław Gediga <i>O moich Mistrzach</i>	217
Jan Chochorowski <i>„Łatwe” początki archeologii uniwersyteckiej w Polsce</i>	239
Stefan Karol Kozłowski <i>Warszawskie archeologii nauczanie przed rokiem ’39</i>	275
Lucyna Domańska, Adrianna Szczerba <i>Archeologia w Uniwersytecie Łódzkim – zarys dziejów</i>	285
Andrzej Kokowski, Piotr Łuczkiwicz <i>Dzieje archeologii w Uniwersytecie Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie</i>	305

Sylwester Czopek <i>Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego</i> – <i>krótka historia pierwszego piętnastolecia (1999–2014)</i>	327
Historia Instytutu Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego	347

INSTYTUT ARCHEOLOGII UNIwersYTETU RZESZOWSKIEGO

– KRÓTKA HISTORIA PIERWSZEGO
PIĘTNASTOLECIA (1999–2014)

Wszelkie rozważania o historii, a w zasadzie splocie powiązanych ze sobą wydarzeń, zadań, projektów czy po prostu codziennych działań, pisane ręką ich uczestnika niosą ze sobą duże ryzyko zarzutu braku obiektywizmu i zbyt indywidualną perspektywę. Traktuję to jednak jako swego rodzaju przywilej, nie tyle indywidualny, co grupowy - osób, które tworzyły rzeszowską archeologię na poziomie akademickim. Jej początki sięgają jeszcze Wyższej Szkoły Pedagogicznej, która w 2001 roku stała się jednym z trzech filarów nowo powstającego Uniwersytetu Rzeszowskiego¹.

¹ Krótka historia Instytutu Archeologii WSP/UR doczekała się już dwóch wcześniej wydanych prac (por. Czopek 2001a; 2010b), które należy traktować jako nieco szersze omówienie jego pierwszych lat działalności.

Obecność archeologów w WSP była poniekąd naturalna, zważywszy na potrzeby dydaktyczne w kształceniu młodych historyków. Pierwszym z nich był dr Kazimierz Moskwa, który aż do swej przedwczesnej śmierci (1983) wykładał przedmiot „historia starożytna ziem polskich”. Kolejnymi byli: dr Antoni Kunysz (1984–1991), prof. dr hab. Lucyna Szafran-Szadkowska (1991–1992), dr Marek Nowak (1996–1998), dr hab. Sylwester Czopek (od 1997). W tym miejscu konieczna jest pewna osobista dygresja. Rozpoczynając działalność dydaktyczną w Instytucie Historii WSP od początku zetknąłem się z wielką życzliwością władz uczelnianych wszystkich szczebli. Nie sposób wymienić wszystkie osoby, ale z pewnością na szczególną uwagę zasługują dwie postacie. Pierwszym był ówczesny dyrektor Instytutu Historii – dr hab. Lesław Morawiecki, prof. WSP, który przedstawiając mnie na posiedzeniu Rady Instytutu stwierdził, że przychodzi po to, aby stworzyć nowy kierunek – archeologię. Kwestia ta nie była nigdy wcześniej przedmiotem naszej rozmowy, stąd musiała wywołać lekką konsternację (w gruncie rzeczy do dzisiaj nie wiem czy nie był to żart). Po głębszym zastanowieniu, pomyślałem jednak „dlaczego nie spróbować?”. Perspektywa powstania uniwersytetu, o co już czyniono zaawansowane starania, moda na studiowanie archeologii w innych uczelniach czy wreszcie możliwość intensyfikacji badań na terenie południowo-wschodniej Polski, zwłaszcza w kontekście planowanej inwestycji autostradowej A4, to były ważne argumenty. Rozpoczęły się konkretne rozmowy i zapadły pierwsze decyzje. W Instytucie Historii powstał (1998) Zakład Archeologii. Rolę rozgrywającego musiał przejąć ówczesny Rektor WSP – prof. dr hab. Włodzimierz Bonusiak. To za jego aprobatą i konkretnymi działaniami, w krótkim czasie zostali zatrudnieni inni samodzielni archeolodzy: prof. dr hab. Michał Parczewski (od 1.10.1998), dr hab. Irena Kutylowska, prof. WSP (od 1.11.1998) i prof. dr hab. Jan Machnik (od 1.01.1999). W ten sposób powstał trzon nowego, samodzielnego Instytutu Archeologii WSP, który utworzono na mocy Zarządzenia Rektora WSP nr 14/99 z dnia 9.07.1999 z przekształcenia Zakładu Archeologii. Zbiegło się to w czasie z pierwszą rekrutacją na studia licencjackie w lipcu 1999 roku. Liczba chętnych była kilkakrotnie większa od zakładanych 30 miejsc. Tym samym można było uznać zasadniczy etap tworzenia nowej struktury za zakończony i potwierdzony sukcesem rekrutacyjnym.

Początki działań Instytutu wiązały się z dość szeroką gamą różnorodnych problemów organizacyjnych i technicznych. Ich rozwiązywanie nie byłoby możliwe gdyby nie wielkie zaangażowanie niewielkiej grupy pracowników administracyjnych i technicznych – od początku mgr Beaty Żukowicz (która wkrótce poświęciła się organizacji i funkcjonowaniu Biblioteki Instytutu) i nieocenionej mgr Joanny Berdowskiej, która zamieniła przewidywalne działania w Instytucie Historii na dość ryzykowną (bo do końca nie wiadomo było czym się ten „eksperyment” zakończy) posadę w sekretariacie Instytutu Archeologii, na której wytrwała do dzisiaj, dbając o wszystkie kwestie administracyjno-formalne i budując niepowtarzalny klimat koleżeńskich relacji. Na krótko w sekretariacie Instytutu pojawiła się mgr Zofia Makarska (2001–2002). W pierwszym rządzie, tuż po rekrutacji należało zorganizować wstępną praktykę terenową (tzw. „zerówkę” - badania stanowiska wielokulturowego w Wołodzi, pow. brzozowski: Czopek i in. 2000) oraz przygotować się do roku akademickiego. Należało też zakończyć wszystkie kwestie programowe i związaną z nimi obsadę zajęć. Program studiów I-stopnia był w tym czasie (1999, a więc w okresie przed wprowadzeniem tzw. systemu bolońskiego) wyjątkowy w skali polskich uczelni, które tradycyjnie kształciły archeologów na jednolitych studiach 5-letnich. Musiał on być zatem rodzajem autorskiej propozycji (zbudowanej po analizie i modyfikacji programów obowiązujących na studiach magisterskich), w której nacisk położono na kształcenie praktyczne, z dużą liczbą zajęć metodycznych i terenowych oraz warsztatowe, ukierunkowane na źródłoznawstwo prahistoryczne i wczesnośredniowieczne. W programie studiów znalazły się także przedmioty kształcenia ogólnego, związane jednak z archeologią. Przykładem może być etnologia, wykładana przez zatrudnionego w Instytucie już w 1999 roku dr hab. prof. WSP Jerzego Czajkowskiego oraz szeroko pojmowane nauki przyrodnicze, reprezentowane przez dr hab. prof. UR Adama Walanusa (zatrudnionego w latach 2002–2005), a później dr Joannę Trąbską (od 2005), Joannę Rogóż i Mirosławę Zabilską-Kunek (obydwie od 2013). Zasadniczy trzon tego programu jest kontynuowany do dzisiaj, z koniecznymi i wymuszonymi (m.in. przez system boloński) modyfikacjami.

Wielkim wyzwaniem była organizacja biblioteki instytutowej. W „pionierskim” okresie dużą pomocą były zasoby biblioteczne Muzeum Okręgowego. Od początku

działania Instytutu przyjęto założenie, że uwzględniając specyfikę archeologii, konieczne jest posiadanie własnego zasobu literatury naukowej, z rozbudowaną siecią wymiany (to, że wkrótce pojawią się własne wydawnictwa było dla wszystkich oczywiste) i kontaktów krajowych i zagranicznych. Od początku organizacją biblioteki zajęła się Beata Żukowicz, absolwentka wrocławskiej archeologii, która w od 2009 roku zyskała niezbędną już pomoc (w konsekwencji systematycznego powiększania zbiorów i zadań związanych z wydawnictwami) w osobie naszej absolwentki – mgr Magdaleny Rzucek. Zaczynem zbiorów bibliotecznych były dary osób prywatnych i bardzo wielu instytucji (placówki uniwersyteckie, muzea, Instytut Archeologii i Etnologii PAN), wśród których na szczególną uwagę zasługuje Instytut Archeologii UJ, który w latach 1999–2000 przekazał największy zasób swoich dubletów. Ważnymi etapami były zakupy dwóch dużych księgozbiorów: dr hab. Marii Cabalskiej (w 2002 roku) i prof. Tadeusza Malinowskiego (w 2003). W 2005 roku pozyskano część księgozbioru po śp. prof. UR Lesławie Morawieckim. Sytuację biblioteki wyraźnie zmieniło powstanie Fundacji Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego (2004), która znacząco zaczęła wspierać zakupy biblioteczne, a współfinansując wydawnictwa Instytutu, przyczyniła się do intensyfikacji wymiany międzybibliotecznej. Aktualnie jest ona prowadzona z 45 instytucjami polskimi i 44 zagranicznymi. Wydawnictwa własne Instytut rozpoczął od wydanej w 1999 roku monografii „Pradzieje Polski południowo-wschodniej” (Czopek 1999). Później pojawiły się kolejne pozycje podręczników (Czopek 2000; Walanus, Goslar 2004; Pelisiak, Gębica 2008) i monografii (Czopek 2001b) w tym wiążących się z postępowaniami awansowymi pracowników i doktorantów (Pelisiak 2003; Bochnak 2005, 2014; Połtowicz 2005; Dzbyński 2008; Zych 2008; Połtowicz-Bobak 2013; Trybała-Zawiślak 2012; Kotowicz 2014; Zabilska-Kunek 2014). W 2004 wydano pierwszy i jedyny „Zeszyt Naukowy UR, Archeologia 1” w Serii Socjologiczno-Historycznej. Miał on rozpocząć instytutowe czasopismo. Jednak do tego nie doszło, bowiem wkrótce (od 2006) zmieniono koncepcję merytoryczną i edytorską rozpoczynając wydawanie nowego czasopisma pod nazwą „Analecta Archaeologica Ressoviensia”. Do tej pory ukazało się 9 tomów, redagowanych najpierw przez Andrzeja Pelisiaka (tomy 1–3), a później Sławomira Kadrowa ze współpracownikami (tomy 4–9). W tym samym roku, tomem autorstwa Tadeusza Malinowskiego (2006) rozpoczęto wydawanie serii wydawni-

czej (tzw. „srebrnej”) *Collectio Archaeologica Ressoiviensis*. Dotychczas wydano 34 tomy serii. Są wśród nich monografie autorskie (cytowane wyżej oraz: Czopek 2007; Pianowski, Proksa 2008; Podgórska-Czopek 2009; Gardęła 2014; Rybicka i in. 2013) i opracowania zbiorowe (Dębiec, Wołoszyn 2007; Czopek 2012; Pozikhovski i in. 2013; 2014), w tym także materiały pokonferencyjne (Czopek, Trybała-Zawiślak 2009; Karwowski, Droberjar 2009; Połtowicz-Bobak, Bobak 2010; Cygan i in. 2011). Niektóre z nich wiążą się też z realizacją grantów (np. Pelisiak i in. 2006; Czopek, Poradyło 2008; Rybicka, Wacnik 2012). Warto nadmienić, że w jej ramach ukazują się też prace magisterskie, które wygrały ogólnopolski konkurs na najlepszą pracę magisterską z archeologii (dotychczas: Szlęzak 2013; Chudzik 2014; Mrówka 2014; Rajpold 2014/2015), jak też najlepsze prace naszych absolwentów (Cygan 2006; Bobber 2008; Król 2011; Adamik 2012; Burghardt 2012; Nawrot 2013). Należy także zaznaczyć, że seria jest otwarta również dla autorów spoza ośrodka rzeszowskiego (np. Malinowski 2006; Bąbel 2013; Szczepanek 2013).

Z czasem, w miarę pojawiania się kolejnych roczników studentów, zwiększeniu musiała ulec kadra Instytutu, którą starano się tak kompletować, aby zapewniała ona cały cykl kształcenia – od starszej epoki kamienia po archeologię czasów nowożytnych. Dobrze pokazuje ten proces diagram (tabela 1), na którym zaznaczono wszystkich etatowych (w tym na częściach etatów) pracowników Instytutu Archeologii w latach 1999–2014. Można stwierdzić, że osiągnięto dość stabilny zrąb kadrowy, na co niemały wpływ miały kolejne stopnie naukowe (np. doktoraty – Krzysztof Ormian, Agnieszka Reszczyńska, Katarzyna Trybała-Zawiślak, Renata Zych; habilitacje – Marek Olbrycht, Andrzej Pelisiak, Marta Połtowicz, Małgorzata Rybicka, Marcin Wołoszyn) i tytuły (Sylwester Czopek) zdobywane przez własnych pracowników i wychowanków. Nie sposób jednak nie wspomnieć o zatrudnianych osobach z dużym dorobkiem naukowym i doświadczeniem dydaktycznym (prof. dr hab. Bolesław Ginter, prof. dr hab. Andrzej Kokowski, prof. dr hab. Sławomir Kadrow, dr hab. prof. UR Zbigniew Pianowski, dr hab. prof. UR Oleksandr Sytnyk oraz w ostatnich latach dr hab. prof. UR Andrzej Rozwałka, dr prof. UR Diana Gergova). Osobną grupę stanowią zatrudniani jako „młodzi doktorzy” Tomasz Bochnak, Maciej Karwowski, Joanna Trąbska, którzy wkrótce powinni uzyskać habilitacje.

Tabela 1. Pracownicy zatrudnieni (lata kalendarzowe) w Instytucie Archeologii WSP/UR w latach 1999–2014 (w tym na niepełnych etatach)

Pracownicy Instytutu Archeologii	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ARCHEOLODZY																
dr hab./prof. Sylwester Czopek																
prof. dr hab. Michał Parczewski																
prof. dr hab. Jan Machnik																
dr hab. Irena Kutylowska																
dr/hab. Marek Olbrycht																
prof. dr hab. Bolesław Ginter																
dr hab. Zbigniew Pianowski																
mgr/dr Renata Zych																
mgr/dr Krzysztof Ormian																
Prof. dr hab. Andrzej Kokowski																
dr/hab. Andrzej Pelisiak																
dr/hab. Marta Połtowicz																
mgr/dr Agnieszka Reszczyńska																
dr Tomasz Bochnak																
dr Maciej Karwowski																
dr hab. Oleksandr Sytnyk																
dr/hab. Marcin Wołoszyn																
dr Aleksander Dzbyński																
dr Grażyna Bąkowska																
dr/hab. Małgorzata Rybicka																
prof. dr hab. Sławomir Kadrow																
dr/hab. Diana Gergova																
dr hab. Andrzej Rozwałka																
mgr/dr Katarzyna Trybała-Zawiślak																
dr Leszek Gardela																
INNE DYSCYPLINY																
dr hab. Jerzy Czajkowski																
dr hab. Adam Walanus																
dr Joanna Trąbska																
dr Krzysztof Ruszel																
dr Mirosława Zabilska-Kunek																
dr Joanna Rogóż																
ADMINISTRACJA																
Mgr Beata Żukowicz																
Mgr Joanna Berdowska																
Mgr Zofia Makarska																
Mgr Magdalena Rzucek																

Dzięki kompletnej obsadzie kadrowej i uznaniu środowiska, udało się dość szybko (2001: zatwierdzenie przez ówczesne Ministerstwo Edukacji Narodowej wcześniejszej Uchwały Senatu WSP o uruchomieniu 2-letnich studiów magisterskich, uzupełniających) uzyskać uprawnienia do prowadzenia studiów magisterskich, uzupełniających. Pierwsi absolwenci studiów licencjackich mogli zatem bez zbędnej przerwy kontynuować studia na kolejnym stopniu. Z czasem wprowadzono system studiów jednolitych, 5-letnich, by nieco później znowu powrócić do modelu kształcenia 3 +2, co zostało wymuszone przez zmieniające się uregulowania prawne. Do 2014 roku wypromowano w Instytucie Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego 184 magistrów (tabela 2). Pierwsza obrona magisterska odbyła się na wiosnę 2004 roku (Anna Okoniewska).

Warto kilka ciepłych słów poświęcić studentom, podkreślając ich duże zaangażowanie nie tylko w wypełnianie podstawowych obowiązków wynikających z samego faktu studiowania, ale też dalej idące działania na rzecz Instytutu i całego środowiska archeologicznego. Wiele zasług ma w tym względzie Koło Naukowe Studentów Archeologii, które włączyło się w prace badawcze Instytutu, prowadziło własne projekty badawcze oraz rozpoczęło (kontynuowaną z sukcesami) działalność w zakresie edukacji archeologicznej wśród dzieci i młodzieży.

Kolejne etapy krótkiej historii Instytutu Archeologii wyznaczają:

- uzyskanie praw doktoryzowania (2005) i uruchomienie studiów doktoranckich (III-go stopnia – 2006);
- uzyskanie w 2006 roku akredytacji Uniwersyteckiej Komisji Akredytacyjnej (pierwszej i do tej pory jedynej /!/ w Uniwersytecie Rzeszowskim);
- pierwsza obrona doktorska (2008 – dr Joanna Podgórska-Czopek);
- uzyskanie w 2008 roku pozytywnej akredytacji Państwowej Komisji Akredytacyjnej;
- pierwsza obrona rozprawy doktorskiej absolwentki Uniwersytetu Rzeszowskiego (2010 – dr Katarzyna Trybała-Zawiślak);
- uzyskanie praw habilitacyjnych (2011);
- pierwsze kolokwium habilitacyjne – dr hab. Anna Zakościelna (2011)
- uruchomienie nowego kierunku studiów – muzeologii (2014).

Tabela 2. Zestawienie ilościowe obronionych prac magisterskich (jednolitych studiów magisterskich i studiów II-go stopnia).

Promotor	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Razem
Sylwester Czopek	8	7	1	7	3	5	5	11	7	1	4	59
Zbigniew Pianowski	4	2	3		4	4	3	13	8		3	44
Michał Parczewski	1	1		1	3	3	3	3	1	3		19
Jan Machnik	3	5		3	5	1						17
Andrzej Pelisiak			5		1	1	1	1			3	12
Sławomir Kadrow						1	3	1		2	4	11
Tomasz Bochnak								5	1		2	8
Małgorzata Rybicka						3		1		1	2	7
Irena Kutylowska		2	1									3
Andrzej Rozwałka										2		2
Andrzej Kokowski	1											1
Marta Połtowicz-Bobak										1		1
Razem	17	17	10	11	16	18	15	35	17	10	18	184

Trudno opisać szczegółowo wszystkie z nich, zwróćmy jednak uwagę na kwestie najważniejsze, za jakie należy uznać uprawnienia akademickie. Bardzo szybko po ich uzyskaniu zostały uruchomione studia doktoranckie, na które w pierwszych latach rekrutowali się głównie miejscowi absolwenci oraz osoby kończące studia w Lublinie. Program studiów doktoranckich (III-stopnia) uwzględniał przede wszystkim własne zainteresowania doktorantów, jak też zajęcia „obligatoryjne”, które umożliwiały poszerzenie wiedzy z zakresu dyscypliny podstawowej (archeologii) i dodatkowej (geomorfologii), z których doktorant jest zobligowany do złożenia egzaminu przed obroną dysertacji. Trzeba zaznaczyć, że wymagania zostały postawione na dość wysokim poziomie, czym zapewne można tłumaczyć niską efektywność kończenia tych studiów obroną pracy. W zestawieniu wszystkich nadanych stopni doktorskich (tabela 3) tylko 5 z nich dotyczy absolwentów studiów doktoranckich. Wiele otwartych przewodów jest ciągle w realizacji i należy mieć nadzieje, że przynajmniej część z nich także zakończy się sukcesem.

Nieco lepiej wypada realizacja uprawnień habilitacyjnych. Już w 2012 roku odbyło się pierwsze kolokwium habilitacyjne (dr Anna Zakościelna z UMCS w Lublinie). W 2014 roku stopnie doktora habilitowanego otrzymali: dr Elżbieta Kłosińska (UMCS) oraz dr Marta Połtowicz-Bobak i Marcin Wołoszyn z naszego Instytutu. Kolejne przewody (procedury) są już rozpoczęte.

Kształcenie na poziomie doktorskim i postępowania habilitacyjne nierozzerwalnie łączą się z szeroko pojmowaną działalnością naukową. Jak powszechnie wiadomo ma ona wiele wymiarów i może być oceniana przez pryzmat prowadzonych badań, publikacji (w tym we własnym wydawnictwie), organizowanych konferencji czy zdobywanych grantów (wcześniej MNiSW, KBN, a obecnie NCN – najwyższy wskaźnik w stosunku do liczby zatrudnionych w całym Uniwersytecie). Wszystkie one mogą być uznane za mocne strony Instytutu Archeologii UR. Wiodącą tematyką badawczą są w zasadzie z wieloaspektowe problemy. Pierwszy wiąże się

Tabela 3. Wykaz obronionych w Instytucie Archeologii (na Wydziale Socjologiczno-Historycznym UR) rozpraw doktorskich w latach 2008–2014.

Autor	Temat rozprawy	Rok	Promotor
Joanna Podgórska-Czopek	Przemiany osadnicze ora kulturowe w okresach rzymskim i wczesnosłowiańskim nad dolnym Wisłokiem	2008	Prof. dr hab. M. Parczewski
Krzysztof Ormian	Stylistyka nadsańska ceramiki tarnobrzeskiej kultury łużyckiej	2008	Prof. dr hab. S. Czopek
Agnieszka Reszczyńska	Nadłabskie osady z wczesnego okresu rzymskiego w północno-zachodnich Czechach w kontekście badania zespołu ceramicznego z osady w Trmicach-Usti nad Labem	2010	Prof. dr hab. A. Kokowski
Katarzyna Trybała-Zawiślak	Rozplanowanie grobów na cmentarzyskach tarnobrzeskiej kultury łużyckiej ze szczególnym uwzględnieniem nekropoli w Kłyżowie	2011	Prof. dr hab. S. Czopek
Maciej Dębiec	Kultura ceramiki wstęgowej rytej na Ukrainie	2012	Dr hab. prof. UR A. Pelisiak
Wojciech Pasterkiewicz	Osadnictwo kultury pucharów lejkowatych na terenie Ukrainy	2013	Prof. dr hab. J. Machnik
Aleksandra Kuczyńska-Zonik	Górnopaleolityczne przedstawienia antropomorficzne z Europy Środkowej i Wschodniej	2013	Prof. dr hab. B. Ginter
Michał Dobrzyński	Krzemieniarstwo kultury pucharów lejkowatych w centralnej Polsce	2014	Dr hab. prof. UR Małgorzata Rybicka

z szeroko pojmowanym pograniczem środkowej i wschodniej Europy i obejmuje wspólne przedsięwzięcia realizowane z kolegami ukraińskimi, w tym badania terenowe, publikacje i konferencje. Natomiast drugi dotyczy zróżnicowania kulturowego, osadnictwa, gospodarki, obrządku pogrzebowego na obszarze Małopolski (ze szczególnym uwzględnieniem jej południowo-wschodniej części) w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Oprócz nich należy zwrócić uwagę na wieloletnią współpracę i wspólne badania wykopaliskowe realizowane w Austrii (dr Maciej Karwowski), w Czechach (dr Agnieszka Reszczyńska), Egipcie i Sudanie (dr Grażyna Bąkowska), we Francji (dr hab. Tomasz Bochnak) i Rumunii (dr hab. Tomasz Bochnak). Z działalnością międzynarodową łączą się bilateralne umowy o współpracy, których Instytut podpisał 15 z instytucjami naukowymi z Austrii, Czech, Francji, Niemiec, Rosji; Rumunii, Ukrainy. Do tego należy dodać umowy zawierane w ramach programów (Leonardo da Vinci, Erasmus, Erasmus Plus) wymiany pracowników i studentów. Trzeba także wymienić ich materialny wymiar w postaci publikacji (Wołoszyn 2009; Salamon i in. 2012; Kadrow, Włodarczak 2013).

W 15-letnich dziejach Instytutu Archeologii UR było wiele wydarzeń szczególnych niektóre z nich, warte odnotowania to:

- organizowanie (od 2000 r.) wspólnie z Muzeum Okręgowym corocznych konferencji polsko-słowacko-ukraińskich;
- zorganizowanie i współorganizowanie licznych konferencji tematycznych: *Wieża w architekturze średniowiecza i nowożytności* (1999); *Problemy metodyczne interpretacji dat radiowęglowych* (2003); *Problemy kultury wysockiej* (2005); *The Magdalenian in Central Europe. New finds and concepts* (2005; publikacja: Połtowicz-Bobak, Bobak 2010); *Archeologia Kotliny Sandomierskiej* (2005); *Byzantine Coins in Central Europe between the 5th and 10th Century* (2006; publikacja – Wołoszyn 2009); *Aktualne problemy tarnobrzeskiej kultury łużyckiej* (2006, publikacja – Czopek, Trybała-Zawiślak 2009); *Byzantine Coins in Central Europe between the 5th and 10th Century* (2007; publikacja – Salamon i in. 2012); *In silvis, campis ...et urbe. Średniowieczny obrządek pogrzebowy na pograniczu polsko-ruskim* (2008, publikacja – Cygan i in. 2011); *Powiązania i kontakty w świecie barbarzyńskim* (2008); *Waffen-Gewalt-Krieg* (2012);

- otwarte, interdyscyplinarne Seminaria Socjologiczno-Archeologiczne (od 2008) i Funeralne (od 2012);
- nadanie godności doktora *honoris causa* Uniwersytetu Rzeszowskiego prof. dr hab. Markowi Gedlowi (2008; por. Czopek 2008);
- ogólnopolskie konferencje doktorantów: *Obraz struktury społecznej w świetle źródeł archeologicznych w pradziejach i średniowieczu* (2009; publikacja – Rybicka 2011) i *Granica w ujęciu nauk humanistycznych* (2013);
- Jubileusz 80-lecia prof. dra hab. Jana Machnika (2010; księga jubileuszowa - por. Czopek, Kadrow 2010);
- powstanie ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego, skupiającego doktorów habilitowanych i profesorów archeologii (2011; w latach 2011–2015 w Instytucie mieściła się siedziba Zarządu Głównego, którego większość stanowili archeolodzy rzeszowscy);
- nagroda Institute de France Académie des Inscriptions et Belles-Lettres dla Marcina Wołoszyna za redakcję książki: *Byzantine Coins in Central Europe between the 5th and 10th Century*(2012);
- I edycja konkursu dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych *Moje spotkania z archeologią* (2013);
- zapoczątkowanie wspólnych, tematycznych konferencji organizowanych przez Instytut Archeologii i Muzeum Historyczno-Krajoznawczym w Winnikach k/ Lwowa wraz ze współwydawaniem kolejnych tomów wydawnictw pokonferencyjnych w ramach czasopisma „Naukovi Studii” (od tomu 7/2014).

Bardzo znamiennej datą jest rok 2004. Powstała wówczas Fundacja Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego. Powołano ją do życia w celu koordynowania i prowadzenia prac przedinwestycyjnych, związanych z budową autostrady A4. Jej nieprzerwana do dziś i bardzo silnie związana z Instytutem działalność zaowocowała bardzo konkretnymi efektami. Poza zrealizowaniem większości prac terenowych na odcinku autostradowym między Dębicą a Radymnem (Czopek, Pelisiak 2011) i innych, prowadzonych na mniejszą skalę badań, należy wymienić przede wszystkim:

- wyraźne zintensyfikowanie prac terenowych, w których mogli uczestniczyć absolwenci i studenci Instytutu, sprawdzając swe dotychczasowe przygotowanie zawodowe i nabywając dodatkowych umiejętności praktycznych;
- wypracowanie dodatkowych („pozabudżetowych”) środków finansowych, które mogły być przeznaczone na wsparcie Instytutu w zakresie zakupów inwestycyjnych (aparatura i sprzęt terenowy, komputery i sprzęt audiowizualny na potrzeby dydaktyki), dofinansowania i finansowania druku wydawnictw, konferencji, badań i innych ważnych zadań;
- rolę integrującą dość liczne środowisko absolwentów, doktorantów i pracowników Instytutu.

Fundacja, pomimo zakończenia już programu autostradowego, funkcjonuje nadal, realizując swe statutowe cele przez podejmowanie i wspieranie szeregu inicjatyw w zakresie badań i ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego i jego popularyzacji. Nieustannie pozostaje niezastąpionym partnerem Instytutu Archeologii UR.

Najnowszym etapem rozwoju Instytutu jest podjęcie kształcenia na kierunku muzeologia (2014). W toku licznych dyskusji, w tym także z udziałem muzeologów-praktyków zdecydowano się na jednoczesne uruchomienie studiów I i II stopnia. Pierwszy stopień można określić jako ogólne kształcenie muzeologiczne. Stopień drugi skierowany także do absolwentów innych kierunków, w tym również archeologii, to studia dające kompetencje edukatora muzealnego. Jest on więc wyraźnie skierowany na działalność edukacyjną, prowadzoną zarówno przez muzea, jak i inne podmioty zajmujące się popularyzacją nauki i kultury. Taka wizja nowego kierunku jest wyjątkowa w skali ogólnopolskiej.

W trakcie omawianego piętnastolecia zasadnicza struktura Instytutu, skonstruowana u progu działalności nie uległa zmianie. Podstawowe są nadal trzy Zakłady - Epoki Kamienia, Archeologii Protohistorycznej i Archeologii Średniowiecznej. Przez pewien czas istniał także Zakład Metodologii i Historii Archeologii. Bardzo gorący okazał się też fotel dyrektorski, zwłaszcza po 2008 roku, który dość często zmieniał

właściciela (tabela 4). Trzeba jednak dość wyraźnie zaznaczyć, że nie miało to większego znaczenia dla płynności zarządzania i realizacji podstawowych zadań dydaktycznych i naukowych.

Tabela. 4. Zestawienie dyrektorów i wicedyrektorów Instytutu Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego.

Czas pełnienia funkcji	Dyrektor Instytutu	Wicedyrektor
9.07.1999–30.08.2008	dr hab./prof. dr hab. Sylwester Czopek	dr hab. prof. UR Zbigniew Pianowski
1.09.2008–31.05.2009	prof. dr hab. Sławomir Kadrow	dr Marta Połtowicz-Bobak
1.06.2009–30.09.2011	dr hab. prof. UR Zbigniew Pianowski	dr hab. prof. UR Andrzej Pelisiak
17.10.2011–21.10.2012	dr hab. prof. UR Andrzej Pelisiak	dr Tomasz Bochnak
od 1.11.2012	dr hab. prof. UR Małgorzata Rybicka	dr Katarzyna Trybała-Zawiślak

W ciągu swego istnienia Instytut aż trzy razy zmieniał swoją siedzibę. Trzeba, chyba obiektywnie stwierdzić, że za każdym razem była to tzw. dobra zmiana, co znajdowało wymierny wyraz w zwiększonej powierzchni dydaktycznej i pracowniano-gabinetowej. Pierwszą siedzibą był wspomniany już obiekt w Krasnem. Od 2003 roku do 2014 Instytut mieścił się w Rzeszowie przy ul. Hoffmanowej 8. Od połowy 2014 roku jesteśmy w nowej siedzibie przy ul. Moniuszki 10 (samodzielny obiekt z początku XX wieku, po generalnym remoncie). Trudno nie podkreślić, że przez ten cały okres udało się zachować „eksterytorialność” Instytutu w stosunku do innych obiektów uniwersyteckich, co jak wiadomo ma swe złe i dobre strony... Obroniono też jego związek z Rzeszowem, co nie było takie oczywiste, bowiem od czasu do czasu pojawiały się pomysły przeniesienia nas a to do Łąncuta, a to do Sanoka czy Dębicy, o podrzeszowskiej Boguchwale nie wspominając. Ważkimi argumentami były zawsze te podkreślające konieczność korzystania z bazy źródłowej i bibliotecznej oraz archiwalnej zgromadzonej w instytucjach rzeszowskich, przede wszystkim Muzeum Okręgowym.

W podsumowaniu godzi się przypomnieć także trudne momenty i zamiary, które nie zostały zrealizowane. Z całą pewnością należy do nich projekt inwestycyjno-merytoryczny powstania Uniwersyteckiego Centrum Archeologii Karpat (szerzej por. Czopek 2010, s. 274–277). Nie udało się uzyskać dofinansowania ze środków UE na jego nową infrastrukturę, która znacząco poprawiłaby posiadaną bazę, umożliwiając rozszerzenie działalności merytorycznej w kierunku współpracy interdyscyplinarnej (planowane laboratoria i pracownie z zakresu bio- i geoarcheologii). Nie uważamy jednak tego projektu za definitywnie przekreślony. Wprost przeciwnie, czynione są starania, aby w nowej perspektywie „finansowania unijnego”, umożliwić przynajmniej częściową (i zapewne w innym kształcie formalnym) jego realizację. Co do trudnych momentów, to wielkim wstrząsem dla Instytutu okazało się nadużycie zaufania przez niektóre, młodsze osoby zatrudnione w Instytucie (kanwą tych działań były, niestety, badania autostradowe). Spowodowało to niemałe perturbacje, ale na szczęście dobrze zadziałał mechanizm samooczyszczenia. Obecny stan kadrowy pozwala z optymizmem patrzeć w przyszłość.

Na zakończenie wypada udzielić odpowiedzi na podstawowe pytanie – czy udał się „eksperyment” (dzisiaj powinniśmy chyba powiedzieć „projekt”) pod nazwą Instytut Archeologii WSP/UR w Rzeszowie? Z pewnością oceny mogą być różne – formułowane przez absolwentów, pracowników czy kolegów z innych ośrodków naukowych. Nawiązując do sygnalizowanego na wstępie subiektywizmu ocen wypada jednoznacznie stwierdzić, że tak. Świadczą o tym dość twarde dowody, jak choćby uzyskanie w krótkim czasie pełnych praw akademickich, silna pozycja naukowa w strukturze Uniwersytetu, akceptacja i uznanie środowiska archeologicznego w Polsce i zagranicą czy potwierdzone w toku pracy zawodowej wiedza i umiejętności absolwentów (doskonałym egzaminem były badania autostradowe, które z wysoką oceną zaliczyli właśnie nasi absolwenci, czego nie można powiedzieć o wszystkich „profesjonalistach”, niekiedy już z dużym zawodowym doświadczeniem). Rzeszowski ośrodek archeologiczny jest u progu 2015 roku zupełnie inną wartością niż przed kilkunastoma laty. Trzeba jednak pamiętać, że nie powstał on „na surowym korzeniu” (Czopek 2006; 2010a), że wcześniej działali tu archeolodzy, którzy prowadząc badania, gromadząc zbiory i bibliotekę, organizując wystawy i popula-

ryzując archeologię, zdobywając stopnie naukowe czy wreszcie wydając liczący się rocznik „Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego” (od tomu 21/2003 współwydawany przez Instytut Archeologii UR), stworzyli dobry klimat dla naszej dyscypliny (por. Aksamit 1962; Cmela 1966; 1968; Szałapata 1963; Szarek-Waszkowska 1971). Czy powstanie Instytutu było jego naturalnym rozwojem? Zapewne po części tak, ale na pewno nie było to nieuchronne. Można stwierdzić, że otrzymaną od losu szansę chyba dobrze wykorzystaliśmy, awansując rzeszowski ośrodek archeologiczny (tego określenie używano od początku lat 60-tych ubiegłego wieku) do rangi akademickiej.

Literatura

ADAMIK J.

2012 *Idea skrzyni kamiennej jako formy grobu na terenie ziem polskich w późnej epoce brązu i wczesnej epoce żelaza*, *Collectio Archaeologica Ressoiviensis* 18, Rzeszów.

AKSAMIT T.

1962 *Sprawozdanie z działalności Ośrodka Archeologicznego w Rzeszowie w latach 1960 i 1961*, *Sprawozdanie Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego za rok 1962*, s. 35–44.

BĄBEL J.T.

2013 *Cmentarzyska społeczności kultury mierzanowickiej na Wysoczyźnie Sandomierskiej*, *Collectio Archaeologica Ressoiviensis* 24: 1–2, Rzeszów.

BOBER M.

2008 *Architektura przedromańska i romańska w Krakowie. Badania i interpretacje*, *Collectio Archaeologica Ressoiviensis* 7, Rzeszów.

BOCHNAK T.

2005 *Uzbrojenie ludności kultury przeworskiej w młodszym okresie przedrzymskim*, Rzeszów.

2014 *Importy celtyckie w kulturze przeworskiej i oksywskiej na ziemiach polskich w młodszym okresie przedrzymskim. Zróżnicowanie – drogi napływu – kontekst kulturowy*, Rzeszów.

BURGHARDT M.

2012 *Osełki z otworem do podwieszania w kulturach stepowych późnej epoki brązu i wczesnej epoki żelaza*, *Collectio Archaeologica Ressoiviensis* 16, Rzeszów.

CHUDZIK D.

- 2014 Chrześcijańska architektura sakralna Rusi Halickiej i Wołyńskiej (do końca panowania Daniela Romanowicza), *Collectio Archaeologica Ressoviensis* 27, Rzeszów.

CMELA B.

- 1966 *Działalność Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego w Rzeszowie w roku 1964*, Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego za rok 1965, s. 136–156.
- 1968 *Działalność Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego w roku 1965*, Materiały i Sprawozdanie Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego za rok 1966, s. 270–280.

CYGAN S.

- 2006 *Wczesnosłowiańskie półziemianki kwadratowe na terenie Polski, Czech i Słowacji, wschodnich Niemiec i dolnej Austrii*, *Collectio Archaeologica Ressoviensis* 3, Rzeszów.

CYGAN S., GLINIANOWICZ M., KOTOWICZ P. (RED.)

- 2011 „*In silvis, campis... et urbe*”. Średniowieczny obrządek pogrzebowy na pograniczu polsko-ruskim, *Collectio Archaeologica Ressoviensis* 14, Rzeszów-Sanok.

CZOPEK S.

- 1999 *Pradzieje Polski południowo-wschodniej*, Rzeszów; (wydanie drugie: Rzeszów 2003).
- 2000 *Wstęp do muzealnictwa i konserwatorstwa archeologicznego*, Rzeszów.
- 2001a *Instytut Archeologii*, [w:] W. Bonusiak (red.), *Dzieje Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie*, Rzeszów, s. 359–365.
- 2001b *Pysznicza, pow. Stalowa Wiola, stanowisko 1 – cmentarzysko ciałopalne z przełomu epok brązu i żelaza*, Rzeszów.
- 2006 *50 lat rzeszowskiego ośrodka archeologicznego*, Materiały i Sprawozdanie Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego 27, s. 285–289.
- 2007 *Grodzisko Dolne, stanowisko 22 – wielokulturowe stanowisko nad dolnym Wisłokiem, część I, od epoki kamienia do wczesnej epoki żelaza*, *Collectio Archaeologica Ressoviensis* 4, Rzeszów.
- 2008 *Prof. dr hab. Marek Gedl doktorem honoris causa Uniwersytetu Rzeszowskiego*, Materiały i Sprawozdanie Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego 29, s. 265–266.
- 2010a *Archeologia w 75-leciu Muzeum Okręgowego w Rzeszowie*, [w:] J. Podgórska-Czopek (red.), *Variae sententiae. Księga Jubileuszowa działu Archeologii Muzeum Okręgowego w Rzeszowie*, Rzeszów, s. 9–24.

- 2010b *Instytut Archeologii*, [w:] W. Bonusiak (red.), *Uniwersytet Rzeszowski w latach 2001–2008*, Rzeszów, s. 259–277.
- CZOPEK S., ORMIAN K., PODGÓRSKA-CZOPEK J.
- 2000 *Sprawozdanie z badań wykopaliskowych przeprowadzonych w 1999 roku na stan. 1 w Wołodzi, pow. Brzozów*, Materiały i Sprawozdanie Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego 21, s. 231–247.
- CZOPEK S., PELISIAK A.
- 2011 *Archeologia i autostrada. Badania Fundacji Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego w latach 2005–2011*, [w:] S. Czopek (red.), *Autostradą w przeszłość*, Rzeszów, s. 5–23.
- CZOPEK S., PORADYŁO W.
- 2008 *Warzyce, pow. Jasło, stan. 17 - osada z epoki brązu i wczesnej epoki żelaza*, *Collectio Archaeologica Ressoviensis* 10, Rzeszów.
- CZOPEK (RED.)
- 2012 *Hic mortus vivunt. Z badań nad archeologią funeralną*, *Collectio Archaeologica Ressoviensis* 20, Rzeszów.
- CZOPEK S., KADROW S. (RED.)
- 2010 *Mente et rutro. Studia Archaeologica Johanni Machnik viro doctissimo octogesimo vitae Anno ab amicis, collegis et discipulis oblata*, Rzeszów.
- CZOPEK S., TRYBAŁA-ZAWIŚLAK K. (RED.)
- 2009 *Tarnobrzaska kultura łużycka – źródła i interpretacje*, *Collectio Archaeologica Ressoviensis* 11, Rzeszów.
- DĘBIEC M., WOŁOSZYN M. (RED.)
- 2007 *U źródeł Europy Środkowo-Wschodniej. Pogranicze polsko-ukraińskie w perspektywie badań archeologicznych*, *Collectio Archaeologica Ressoviensis* 5, Rzeszów.
- DZBYŃSKI A.
- 2008 *Rytuał i porozumienie. Racjonalne podstawy komunikacji I wymiany w pradziejach Europy Środkowej*, *Collectio Archaeologica Ressoviensis* 8, Rzeszów.
- GARDEŁA L.
- 2014 *Scandinavian Amulets in Viking Age Poland*, *Collectio Archaeologica Ressoviensis* 33, Rzeszów.
- KADROW S., WŁODARCZAK P. (RED.)
- 2013 *Environment and subsistence – forty years after Janusz Kruk’s “Settlement studies ...”*, *Studien zur Archäologie Ostmitteleuropas* 11, Rzeszów-Bonn.

KARWOWSKI M., DROBERJAR E. (RED.)

2009 *Archeologia barbarzyńców 2008: powiązania i kontakty w świecie barbarzyńskim*, Collectio Archaeologica Ressoviensis 13, Rzeszów.

KOTOWICZ P. N.

2014 *Topory wczesnośredniowieczne z ziem polskich. Katalog źródeł*, Collectio Archaeologica Ressoviensis 30, Rzeszów.

KRÓL D.

2011 *Chamberless Tombs in Southeastern Group of Funnel Beaker Culture*, Collectio Archaeologica Ressoviensis 17, Rzeszów.

MALINOWSKI T.

2006 *Komorowo, stanowisko 1: grodzisko kultury łużyckiej – faktoria na szlaku bursztynowym*, Collectio Archaeologica Ressoviensis 1, Rzeszów.

MRÓWKA Ł.

2014 *Struktury osadnicze we wczesnych fazach kultury łużyckiej na Górnym Śląsku*, Collectio Archaeologica Ressoviensis 29, Rzeszów.

NAWROT J.

2013 *Kościół centralne na terenie Czech i Moraw (IX-XIII w.)*, Collectio Archaeologica Ressoviensis 23, Rzeszów.

PELISIAK A.

2003 *Osadnictwo. Gospodarka. Społeczeństwo. Studia nad kulturą pucharów lejkowatych na Niżu Polskim*, Rzeszów.

PELISIAK A., GĘBICA P.

2008 *Podstawy geologii, geomorfologii i gleboznawstwa dla archeologów*, Rzeszów.

PELISIAK A., RYBICKA M., RALSKA-JASIEWICZOWA M.

2006 *From the Mesolithic to Modern Times. Settlement Organization and Economy Recorded in Annually Laminated Sediments of the Lake Gościąg (central Poland)*, Collectio Archaeologica Ressoviensis 2, Rzeszów.

PIANOWSKI Z., PROKSA M.

2008 *Najstarsze budowle Przemyśla. Badania archeologiczno-architektoniczne do roku 2006*, Collectio Archaeologica Ressoviensis 8, Rzeszów.

PODGÓRSKA-CZOPEK J.

2009 *Grodzisko Dolne, stanowisko 22 – wielokulturowe stanowisko nad dolnym Wiśłokiem, część II, okresy rzymski i wczesnosłowiański*, Collectio Archaeologica Ressoviensis 12, Rzeszów.

POĘTOWICZ/POĘTOWICZ-BOBAK M.

2005 *Materiały ze stanowiska Piekary IIa na tle środkowopaleolitycznych zespołów z technologią wiórową*, Rzeszów.

- 2013 *Wschodnia prowincja magdalenieniu*, Rzeszów.
POĘTOWICZ-BOBAK M., BOBAK D. (RED.)
- 2010 *The Magdalenien in Central Europe. New Finds and Concepts*, *Collectio Archaeologica Ressoviensis* 15, Rzeszów.
POZIKHOVSKI ALEKSANDER, ROGOZIŃSKI JAKUB, RYBICKA MAŁGORZATA (RED.)
- 2013 *Na pograniczu kultury pucharów lejkowatych i kultury trypolskiej*, *Collectio Archaeologica Ressoviensis* 26, Rzeszów.
- RAJPOLD W.
2014/2015
Przemiany osadnicze nad dolnym odcinkiem górnej Wisły w epoce brązu i we wczesnej epoce żelaza, *Collectio Archaeologica Ressoviensis* 30, Rzeszów.
- RYBICKA M. (RED.)
- 2011 *Obraz struktury społecznej w świetle źródeł archeologicznych w pradziejach i średniowieczu*, Rzeszów.
- 2014 *Wschodnie pogranicze grupy południowo-wschodniej kultury pucharów lejkowatych*, *Collectio Archaeologica Ressoviensis* 28, Rzeszów.
- RYBICKA M., WACNIK A. (RED.)
- 2012 *The impact of prehistoric and Medieval societies on the natural environment of the Gostynin Lake District, central Poland*, *Collectio Archaeologica Ressoviensis* 19, Rzeszów.
- SALAMON M., WOŁOSZYN M., MUSIN A., Špehar P. (RED.)
- 2012 *Rome, Constantinople and Newly-Converted Europe. Archaeological and Historical Evidence*, Kraków-Leipzig-Rzeszów-Warszawa.
- SZAŁAPATA A.
1963 *Sprawozdanie z działalności Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego w latach 1962–1963*, *Sprawozdanie Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego za rok 1963*, s. 58–68.
- SZCZEPANEK A.
2013 *Archeotanatologia pochówków zbiorowych od pradziejów po czasy współczesne*, *Collectio Archaeologica Ressoviensis* 25, Rzeszów.
- SZAREK-WASZKOWSKA E.
1971 *Sprawozdanie z działalności Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego za lata 1966–1967*, *Materiały i Sprawozdanie Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego za rok 1967*, s. 203–210.
- SZLĘZAK R.
2013 *Saloniki w okresie wczesnobizantyjskim (IV-VI wiek)*, *Collectio Archaeologica Ressoviensis* 22, Rzeszów.

TRYBAŁA-ZAWIŚLAK K.

2012 *Kłyżów, stan. 2 i Mokrzychów, stan. 2 – cmentarzyska ciałopalne z wczesnej epoki żelaza*, Collectio Archaeologica Ressoviensis 21, Rzeszów.

WALANUS A., GOSLAR T

2004 *Wyznaczanie wieku metodą ¹⁴C dla archeologów*, Rzeszów.

WOŁOSZYN M. (RED.)

2009 *Byzantine Coins in Central Europe Between the 5th and 10th Century*, Kraków.

ZABIŁSKA-KUNEK M.

2014 *Środowiskowe i kulturowe uwarunkowania rybołówstwa ludów wybrzeży Bałtyku w V-IV tysiącleciu przed Chrystusem na przykładzie osady w Dąbkach, stan. 9 (gm. Darłowo)*, Collectio Archaeologica Ressoviensis 32, Rzeszów.

ZYCH R.

2008 *Kultura pucharów lejkowatych w Polsce południowo-wschodniej*, Collectio Archaeologica Ressoviensis 7, Rzeszów.